

God jul och gott nytt år önskar vi från TNC alla våra läsare!

"Terminologi kan være mange ting", sa en dansk terminolog vid Europeiska kommissionen en gång. I årets sista nyhetsbrev illustreras detta uttalande genom en översikt över TNCs uppdrag under 2009.

TNCs uppdrag under 2009

Betongteknisk ordlista

TNC 46 Betongteknisk ordlista kom ut 1971. Sedan dess har betongtekniken kraftfullt utvecklats, med följd att nya termer och begrepp används. En hel del gamla begrepp har förändrats eller blivit inaktuella. Exempelvis har tidigare mätmetoder och utrustningar som *mo-mätare* och *skakbord* utgått, och man talar inte längre om *fluatering* eller *okratering* som metoder för ytbehandling.

Svenska betongföreningen initierade under 2007 ett revideringsarbete som TNC deltar i. Ett fyrtiotal experter från betongbranschen medverkar med sin sakkunskap inom olika delområden, och TNC står för den terminologiska kompetensen i arbetet.

Projektet beräknas vara avslutat 2010. Under hösten har arbetet bland annat rört begrepp inom delområdet färsk betong (betongmassa). Inte så sällan har det visat sig att termerna inom detta delområde dels används i en generell betydelse, dels i en specifik betydelse i betongsammanhang. Ett exempel är termen *stabilitet* som har betydelsen "förblir homogen utan att delmaterial separerar" när det handlar om färsk betong.

Termer på främmande språk i Försäkringskassans dokument

Försäkringskassan har en omfattande dokumentation som täcker alla dess verksamhetsområden. Många av dokumenten är avsedda att förmedla information till alla som kommer i kontakt med Försäkringskassan. Det är därför viktigt att termerna som används i dokumenten är entydiga och lätt kan förstås. Försäkringskassans termer finns på många andra språk än bara svenska. Detta ställer ännu högre krav på att termerna är entydiga och används konsekvent i hela dokumentationen. Om till exempel två olika termer benämner samma företeelse på svenska, det vill säga är synonymer, och de översätts med två olika termer som i målspråket inte är synonymer, kan viktig information gå förlorad eller missförstås.

TNC arbetar nu med ett uppdrag som går ut på att Försäkringskassans begreppskatalog kompletteras med termer på andra språk än svenska som exciperas ur Försäkringskassans egen dokumentation.

Informationsstruktur i HSA Nationell Katalogtjänst

HSA Nationell Katalogtjänst är en gemensam nationell informationskälla för kvalitetssäkrade uppgifter om personer, enheter och funktioner inom vård och omsorg som tillhandahålls av Sjukvårdsrådgivningen. Informationen består av detaljerade uppgifter såsom e-postadresser, telefonnummer, besöksadresser och vilka verksamheter som bedrivs på olika enheter. Det är viktigt att den information som lagras är tydlig och håller en god terminologisk standard, och i detta arbete har TNC anlåt sedan några år tillbaka. TNC har hjälpt till med att ta fram beskrivningar av attribut i katalogens informationsstruktur och arbetar fortlöpande med en revision av kodverket "Verksamhetskoder". Kodverket består av cirka 240 koder för verksamheter inom vård och omsorg, och en huvudsaklig uppgift i revisionen är att ta fram beskrivningar av dessa verksamheter. Detta kommer att leda till en enhetlighet i kodningen som i sin tur kommer att ge större träffsäkerhet i sökningar på katalogens verksamheter. I december gjordes en första delpublicering av verksamhetskoder som gäller kirurgi- och laboriemedicinska verksamheter.

Högskoleverkets svensk-engelska ordlista för högre utbildning

Högskoleverket fick 2007 i uppdrag av Utbildningsdepartementet att utarbeta en svensk-engelsk terminologi för den högre utbildningen. TNC har anlåt i arbetet från början. Den första versionen av ordlistan, som omfattade 1 200 termposter varav cirka 10 procent hade definitioner på svenska av det svenska begreppet, publicerades i augusti 2008 på Högskoleverkets webbplats (senare också i Rikstermbanken). Under hösten 2009 har arbetet varit intensivt inför den tredje versionen som kommer att publiceras vid årsskiftet.

TNC har i många terminologiprojekt konstaterat att det kan vara svårt att komma överens om definitionen till ett eller flera av ett fackområdes mest

centrala begrepp. Så även denna gång. Under hösten har definitionen av *utbildning* diskuterats, likaså dess engelska motsvarigheter, och det har visat sig inte vara alldeles enkelt att komma fram till en lösning.

Svenska termer för fordonsglas i IATE

Den 4 december gick 382 svenska termer på området fordonsglas iväg till EU-kommissionen.

Det var avdelningen "Terminology and translation support" inom EU-kommissionens generaldirektorat för översättning som vänt sig till TNC med sin upphandling. Man ville ha hjälp med att tillföra svenska motsvarigheter till över 300 engelska termer för att sedan lägga in dem i IATE, EU-institutionernas gemensamma termbank.

Hur hade man då fått fram de termer som skulle ha svenska motsvarigheter? Jo, man hade excerperat (valt ut) termer ur ett FN-dokument som är centralt för området, nämligen "Uniform provisions concerning the approval of safety glazing materials and their installation on vehicles" (UN/ECE Regulation no. 43). I inledningen till dokumentet fanns de första trettio termerna som man valde att exciperera; de övriga 350 termerna exciperade terminologiavdelningen ur den vanliga löptexten i dokumentet.

I exciperat material finns ofta två typer av problem.

Det ena problemet har att göra med terminologin i källtexten (Regulation 43): Har skribenten varit stringent nog att genomgående använda samma term för samma begrepp i hela dokumentet? Eller har hon/han skrivit x ena gången och y nästa? I så fall är ju risken stor att den senare terminologiska bearbetningen tar längre tid. Så var också fallet i Regulation 43, visade det sig. Det hade underlättat om uppdragsgivaren redan innan hade identifierat fler synonymer än vad som var fallet. Till exempel fanns det många varianter på *glass*, *glazing*, *pane* och *window*: *glass pane*, *glazing pane*, *rear glazing*, *rear window*.

Det andra problemet döljer sig under flerordsuttryck: det är inte alltid lätt att skilja på flerordstermer och löst sammansatta fraser. Många av "termerna" från Regulation 43 var de facto fraser. Men IATE tar sikte på behoven hos översättare, och då är det inte konstigt att även fraser dokumenteras. Fraser medför dock även att det blir svårt att hitta exakta belägg för den tänkta översättningen; man kan behöva ta "ett ord här och ett ord där" och göra en rimlighetsbedömning. Vilket förstås också ökar på tidsåtgången. Ett exempel är de både uttrycken *resistance to simulated weathering* och *test of resistance to simulated weathering*. De fick en gemensam svensk översättning: "provning av beständighet mot simulerad väderpåverkan", baserad på *weathering* som har den svenska motsvarigheten *väderpåverkan* i TNC 88 Färg- och lackteknisk ordlista.

Många av uttrycken som skulle få svenska motsvarigheter fanns redan översatta i texter som var sökbara via Eur-Lex [[LÄNK](#)]. Vad TNC kunde

bidra med i de fallen var att omvandla goda termförslag från EUs översättare till terminologiskt fullgoda termposter med belägg ur befintliga ordlistor och andra termbanker, inklusive våra egna.

Och nu finns det i IATE hundratals fler termposter med svenska ekvivalenter – till glädje för framtida sökare.

Centrala begrepp inom Kungliga Biblioteket (KB)

En litet arbetsgrupp på KB har tillsammans med terminologihjälp från TNC bearbetat ett antal mycket centrala begrepp i KBs verksamhet. Bland annat har man diskuterat begreppen *förlaga*, *reproduktion*, *faksimil* och *kopia* och vad som skiljer dessa begrepp åt.

Nya skrivregler för medicinskt fackspråk

De språkliga riktlinjer som utformats i samband med översättningen av Snomed CT (se nedan) har tagits till utgångspunkt när särskilda skrivregler för det medicinska fackspråket har arbetats fram: *Medicinsk fackspråk i skrift*. Syftet är att erbjuda lättillgängliga och tydliga skrivregler för hälso- och sjukvårdspersonal, översättare, journalister och andra som i sitt arbete eller av andra skäl vill veta hur medicinska facktermer bör hanteras i text. Dokumentet, som har arbetats fram av TNC med hjälp av representanter för Läkartidningen, Svenska Läkaresällskapets språkkommitté och Socialstyrelsen, fastställdes slutgiltigt vid ett möte i Läkaresällskapets språkkommitté den 8 december. *Medicinskt fackspråk i skrift* kommer att finnas tillgängligt på de medverkandes webbplatser efter nyår. Håll utkik på TNCs webbplats!

Svenska termer inom geodataområdet

TNC har fått i uppdrag av SIS att tillföra förslag till svenska ekvivalenter och definitioner i "TC 211 Multilingual Glossary", bestående av cirka 470 engelska termposter (med termer och definitioner). Ordlistan, som täcker ämnesområdet geodata (geografisk information), beskriver begrepp som i många fall saknar etablerade svenska termer. Den berör bland annat delområden som metadata, kvalitet, geometri, kodning och tjänster mellan datorer.

Granskning av nutritionsterminologi

Arbetsgruppen för etisk kodex och terminologi inom Dietisternas Riksförbund arbetar med att precisera och beskriva sin egen specifika terminologi i en ordlista, som TNC fått i uppdrag att granska. Dietisternas kunskap behövs för att man ska kunna utreda och behandla tillstånd som klassificeras med nutritiondiagnos. Denna yrkeskompetens skiljer dietisten

från övrig hälso- och sjukvårdspersonal. Dietisterna har ett specifikt ansvar i nutritionsbehandlingen; likaså har de en egen välavgränsad terminologi.

Det mest centrala i ordlistan, vilket TNC har påpekat, är att reda ut relationerna inom det begreppskluster som representeras av termerna *nutrition, näring, näringsämne, kost, föda, mat, livsmedel*.

Annat som kräver eftertanke är de nya termer som dyker upp i samband med nya vetenskapliga upptäckter. Dessa termer är ofta initialt på engelska, och lämpliga svenska termer behöver därmed skapas.

Terminologistöd vid översättningen av Snomed CT

Våren 2007 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att ansvara för översättning och harmonisering till svenska av det brittisk-amerikanska begrepps- och klassifikationssystemet Snomed CT.

Projektet har involverat cirka 25 översättare och 25 kvalitetsgranskare samt några terminologer. TNC har medverkat i flera roller i projektet, bland annat i redaktionen för "kniviga" översättningsfrågor och i uppgiften att utforma språkliga riktlinjer för alla involverade i översättningsarbetet.

I dagarna översattes det 200 000:e begreppet av totalt upp mot 300 000. Till sommaren 2010 kommer man att ha översatt de delar av Snomed CT som är relevanta för svenska förhållanden.

Utbildning och föreläsningar

TNC har under året haft enstaka föreläsningar eller längre kurser vid Uppsala universitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola och Mälardalens högskola. TNC har också i andra sammanhang hållit föredrag: vid trivselkväll på Translator Scandinavia AB, för SFÖs medlemmar vid flera konferenser i landet och för sfi-lärare på konferensen "Yrkessvenska" i Växjö. Dessutom har vi i ett nordiskt samarbete medverkat i en nätbaserad distanskurs (Termdist) på 7,5 högskolepoäng (beskrivet i förra numret av TNC-aktuellt).

Innehållet i Rikstermbanken växer sakta men stadigt. Bland de nya leverantörerna av ordlistor märks Svenska Fondhandlareföreningen, Bokföringsnämnden och Byggkeramikrådet.

Glädjande nog har regeringen vid sitt sammanträde den 17 december beslutat att bidra med medel för fortsatt utveckling av Rikstermbanken.

Frågor om Rikstermbanken besvaras av Rikstermbankssekretariatet ([Anna-Lena Bucher](#) och [Henrik Nilsson](#)).

Notiser

Term-O-Stat: TNC synar terminologin hos myndigheter

Språklagen som antogs i juli 2009 har gjort att terminologi blivit allt hetare, särskilt för myndigheter. Enligt paragraf 12 i språklagen har myndigheter ett särskilt ansvar för att terminologi finns tillgänglig, används och utvecklas. TNC och Fodina (ett av Sveriges ledande företag inom området maskinell terminologihantering och termextraktion) tar nu ett gemensamt grepp och presenterar Term-O-Stat. Det utgörs av en rad åtgärder som ska hjälpa myndigheter att få igång ett fungerande terminologiarbete. Tanken är att man börjar med att "ta tempen på" terminologiarbetet och terminologianvändningen hos myndigheten: Vilken terminologi används i intern och extern dokumentation? Är den bra och konsekvent? Finns det terminologiskt material (ordlistor och annat) som inte samordnats eller ens samlats ihop och gjorts tillgängligt internt (och externt)? Och hur bör terminologiarbetet organiseras på bästa sätt?

Utifrån det kan man sedan gå vidare och definiera begreppen och välja lämpliga termer. Och slutligen presentera denna terminologi på ett lättillgängligt sätt, till exempel i Rikstermbanken. En presentation av Term-O-Stat kommer att hållas den 22 januari 2010 i Stockholm.

Europeiskt terminologipris

Det europeiska terminologipriset ITA delas ut av den europeiska terminologiföreningen EAFT varje år. Sista dag för att nominera ett arbete till priset är den 18 januari 2010. Mer information finns [här](#).

TNCs blogg

Ni vet väl att det numer finns en blogg på TNCs webbplats? Läs här [\[LÄNK\]](#)

Terminologifrämjandet

TNCs abonnenter är med i Terminologifrämjandet. Som abonnent får man bland annat rabatt på TNCs ordlistor och möjlighet att ställa frågor till termtjänsten. Dessutom blir man inbjuden till seminarier om terminologiarbete och fackspråk som TNC arrangerar.

Ett stort abonnemang kostar 7 800 kr (exkl. moms) per år och ger nio timmar av TNCs tid. Tiden kan bland annat utnyttjas till:

- terminologifrågor

- textgranskning
- strukturering av terminologisk information
- medverkan i interna terminologidiskussioner.

TNC kan också komma till interna möten och informera om fackspråk och terminologiarbete.

”Red ut begreppen” – kurs på TNC den 15 januari 2010

I den här kursen är det begreppen som står i fokus. Vilka termer vi använder och vilka begrepp de står för har betydelse för kommunikationen inom ett fackområde, vid en myndighet eller på ett företag. Under en hel dag får kursdeltagarna möjlighet att förkovra sig i begreppsanalys med utgångspunkt i det terminologiska angreppssättet. Vi ger en introduktion till fackspråklig språkvård och presenterar den metod för begreppsanalys som är central i allt terminologiarbete. Vi klargör också syftet med den nyöppnade Rikstermbanken.. Anmäl dig [här](#).

Bok- och lästips

Glossaire du climat : traductions anglais/français et définitions : contribution pour la 15ème session de la conférence des Parties Copenhague, du 17 au 18 décembre 2009 (Brodhag, C. & Breuil, F.)

Den här ordlistan har utkommit i samband med klimatmötet i Köpenhamn. Den inleds med den franska versionen av två tunga dokument i sammanhanget, FNs klimatkonvention från Riokonferensen 1992 och Kyotoprotokollet 1997. Klimatkonventionen är grund för det lagligt bindande Kyotoprotokollet, som kom att bli mera välkänt än klimatkonventionen själv. Ordlistan finns att ladda ned [här](#).

Québec: Institut de l'énergie et de l'environnement de la francophonie (IEPF) : Organisation internationale de la francophonie (OIF), 2009.

Medicinska ord : det medicinska språket: begrepp, definitioner, termer (Lundh, B. & Malmquist, J.)

Denna femte upplaga av *Medicinska ord* har utökats och omfattar nu 470 sidor.

Lund: Studentlitteratur, 2009. 470 s., ISBN 978-91-44-05647-0

Ingredienslexikon : för överkänsliga mot gluten, laktos, mjölk- och sojaprotein (Wahlman Laurell, B. (red.))

I slutet av det här lexikonet, där man snabbt kan slå upp ingredienser, tillsatser och beteckningar (E-nummer) relaterade till mat och livsmedel, finns översättningar till elva andra europeiska språk av centrala termer för bland annat laktosintoleranta och sojaproteinallergiker.

Stockholm: Svenska celiakiförbundet : Gothia, 2009. 111 s., ISBN 978-91-7205-626-8

Sexikon : ett sexuellt lexikon (Almsberg, J. & Johansson, S.)
Detta är onekligen ett omfattande fackområde: lexikonet omfattar tusen termer ...

Borås: Nicotext, 2009. 212 s., ISBN 978-91-85869-73-2

Släktforskarens ordbok : nyckeln till bouppteckningar (Lunsjö, B.)

I denna ordbok finns många ord och benämningar som förekommer i äldre bouppteckningar. Orden har valts ur ett underlag på 300 bouppteckningar från Sverige och det svensktalande Finland. (Tidigare utgiven med titeln: Släktforskarens uppslagsbok – 3400 bouppteckningsord.)

Stockholm: Natur & Kultur, 2009. 122 s., ISBN 978-91-27-12002-0

TNC-aktuellt

Ansvarig utgivare: Anna-Lena Bucher
Redaktion: Anna-Lena Bucher, Åsa Holmér, Henrik Nilsson

Förlag: AB Terminologicentrum TNC
Adress: Västra vägen 7 B, 169 61 Solna
Tel.: 08-446 66 00
Fax: 08-446 66 29
E-post: tnc@tnc.se
Organisationsnummer: 556562-8491
ISSN: 0039-8438
TNC-aktuellt utkommer med 2-4 nr/år

Vill du inte ha nyhetsbrevet i fortsättningen, svara då på det här brevet med "Inte TNC-aktuellt längre" i [ärenderaden](#).